

ความสุขมวลรวม หรือ สังคมอยู่เย็นเป็นสุข: นโยบายสาธารณะที่คนไทยต้องร่วมกันสร้าง

ดร. เสาวลักษณ์ กิตติประภัสร์¹

ปัญหาจากการพัฒนาที่เกิดขึ้นในหลายลักษณะหลากหลายพื้นที่ ทั้งในรูปแบบของความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคน การเป็นปรปักษ์กับสิ่งแวดล้อมทำให้เกิดการทำลายล้างทรัพยากรธรรมชาติ การพยายมดักดวงผลประโยชน์ส่วนตนให้มากที่สุด คนในสังคมมีความทุกข์ ทำให้นักพัฒนาและผู้จัดทำนโยบายทั้งหลายควรจะได้มีการ“คิดใหม่” ถึงการพัฒนาที่ควรจะเป็น การพัฒนาทั่วโลกในปัจจุบัน ต้องการความเอาใจใส่ในหลาย ๆ ด้าน ทั้งด้าน สิ่งแวดล้อม สันติภาพ ความยุติธรรม และสภาพทางจิตใจของมนุษย์ ดังนั้นเป้าหมายการพัฒนาของเราจึงต้องไม่มุ่งไปที่ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว ปัญหาสังคมหลาย ๆ อย่างที่เพิ่มขึ้น เช่น รายได้ที่ไม่เท่าเทียม การเน้นความรุนแรง ความเครียดและความทุกข์ในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้โลกต้องการแนวคิดการพัฒนาและการวัดการพัฒนาที่มีความหมายมากขึ้น การพัฒนายุคใหม่ในทั่วโลกจำเป็นต้องดำเนินอย่างเป็นองค์รวมและมีความสมดุล จึงจะสามารถสร้างสังคมในอนาคตที่มีความสุขและมีสันติภาพได้ นี่คือนโยบายที่ทำให้ให้นักวิชาการ และนักเศรษฐศาสตร์จำนวนมาก ต้องสำรวจกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศกันอย่างจริงจัง

การพัฒนาโดยเน้นความสุขมวลรวมของคนในชาติแทนการเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ ถือเป็น การเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการพัฒนาประเทศ อันเนื่องมาจากการบูรณาการทางแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่พึงประสงค์ โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาคนและสังคมให้มีความสุขที่แท้จริงสาระสำคัญความท้าทายของ “ความสุขมวลรวมประชาชาติ” (จีเอ็นเอช) ที่ใช้เรียกในภูฐาน หรือที่ในประเทศไทยน่าจะใช้คำว่า “ความสุขมวลรวมภายในประเทศ” (จีดีเอช) ที่มีต่อแนวคิด ผลผลิตมวลรวมของประชาชาติ (จีดีพี) อย่างที่เคยใช้กันนั้น หากใช้การนำแนวคิดใหม่มาแทนที่การใช้ระบบบัญชีประชาชาติ แต่เป็นการเปลี่ยนกระบวนทัศน์การพัฒนา ทั้งในกรอบงานการพัฒนาและเป้าหมายการพัฒนา โดยมุ่งหมายให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และทำให้ประชาชนมีความสุข จึงไม่วัดการพัฒนากันอย่างแคบ ๆ ที่ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ ในระยะสั้นที่แสดงด้วยผลผลิตมวลรวมประชาชาติ (จีดีพี) เพียงเท่านั้น แนวคิดความสุขมวลรวมประชาชาติ (จีเอ็นเอช) เป็นการพิจารณาการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม ด้วยวิสัยทัศน์ที่ยาวไกล และนี่คือจุดเริ่มของการพัฒนาที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง เพราะการพัฒนานี้คำนึงถึงต้นทุนหลาย ๆ ด้าน ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรม และทุนมนุษย์เอง การพัฒนาเช่นนี้สะท้อนมาตรการ การพัฒนาที่ยั่งยืน สะท้อนคุณภาพการพัฒนาที่จะส่งผลกระทบต่อคนรุ่นต่อ ๆ ไปในระยะยาว รวมถึง สวัสดิภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน ตลอดจนเงื่อนไขที่จะทำให้ทั้งปัจเจกบุคคลและสังคมมีความสุข

¹ อดีตรองอธิการบดีและผู้อำนวยการ สำนักงานพัฒนานโยบายสาธารณะ และ Director, Happy Society Associate.
Any comment and suggestion send to E-mail: skittiprapas@gmail.com; sk@happysociety.org

ความสุขมวลรวมประชาชาติ กับ เศรษฐกิจพอเพียง

อาจกล่าวได้ว่าประเทศภูฏาน ได้เป็นแบบอย่างและจุดประกายแนวความคิดการพัฒนาโดยเน้นความสุขประชาชาติให้เป็นกรอบและทิศทางในการพัฒนาประเทศ โดยมีปรัชญาพื้นฐานของศาสนาพุทธ ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของไทยมาก จึงสอดรับกันได้เป็นอย่างดี ซึ่งกระแสดความคิดนี้กำลังได้รับความสนใจมากยิ่งขึ้นในระดับสากลนอกจากนี้ ในวงการวิชาการต่างประเทศ โดยเฉพาะนักเศรษฐศาสตร์ ได้ให้ความสนใจในการวิจัยเรื่องความสุข โดยเฉพาะเศรษฐศาสตร์ความสุขและนโยบายสาธารณะมากขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งอีกนัยหนึ่งเป็นการสะท้อนถึงปัญหาของการพัฒนาในโลกปัจจุบันที่ประเทศร่ำรวย ซึ่งประชาชนมีรายได้ต่อหัวสูงขึ้นแต่กลับพบว่าประชาชนในประเทศเหล่านั้นมีความสุขลดลง

ดังนั้น เมื่อแนวคิดนี้เริ่มได้รับความเห็นพ้องจากทุกมุมโลก การพัฒนาดัชนีชี้วัดที่นอกเหนือจาก GDP จึงมีความจำเป็น รวมทั้งการพัฒนาดัชนีชี้วัดการพัฒนาจะต้องเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาของโลกในปัจจุบัน ถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องยากก็ตาม เพราะการชี้วัดความสุขจะมีความเกี่ยวข้องกับบริบทเชิงอัตวิสัยและวัตถุวิสัย อย่างไรก็ตาม ปัจจัยพื้นฐานของความสุขในบางระดับสามารถวัดได้ เช่น ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต การเข้าถึงศาสนา ปัญหาสังคมและสภาพแวดล้อม รวมถึงการมีธรรมาภิบาล

แนวคิดความสุขมวลรวมประชาชาติของภูฏาน ดำเนินตามทัศนะการพัฒนาของชาวพุทธ ซึ่งให้คุณค่าแก่ความสมดุลระหว่างวัตถุกับจิตใจ โดยยุทธศาสตร์การพัฒนาที่มุ่งปรับปรุงคุณภาพชีวิตและความ เป็นอยู่ที่ดีของประชาชนนั้น ยึดเสาหลักแห่งการพัฒนาสี่ประการ คือ 1) การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่มีความยุติธรรมและสร้างที่ยั่งยืน 2) อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 3) อนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรม และ 4) ธรรมาภิบาล ซึ่งถือเป็นเงื่อนไขสำคัญที่สุด

ความสุขมวลรวมประชาชาติ เป็นหนทางสร้างสุข และสร้างความก้าวหน้าให้แก่มนุษย์ ในแง่ที่ทำให้มนุษย์มีความสุขความพอใจทางวัตถุ ทางจิตวิญญาณ ทางวัฒนธรรม และอารมณ์ไปพร้อม ๆ กัน โดยยึดหลักธรรมแห่งพระพุทธศาสนา ซึ่งจัดความสุขทางวัตถุไว้ต่ำสุดแล้วค่อย ๆ ขยับขึ้นไปเรื่อย ๆ ตามลำดับ ดังนี้ ธรรมาภิบาล การศึกษา วัฒนธรรม การสื่อสาร การมีส่วนร่วมทางสังคม การอนุรักษ์ธรรมชาติ สวัสดิการสังคม การอนุรักษ์วัฒนธรรม และจิตว่าง

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของประเทศไทย ซึ่งมีที่มาจากปรัชญาพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน ก็คำนึงถึงความเป็นอยู่อย่างมีคุณภาพของประชาชน ตลอดจนคุณภาพในพฤติกรรมของมนุษย์ ระบบเศรษฐกิจพอเพียงคือการสร้างหลักประกันให้แก่ชีวิตในระยะยาว และมุ่งหวังสร้างสังคมที่มีความสุข แนวคิดนี้ รวมถึงการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ ระบบสวัสดิการและการคุ้มครองสังคม การอนุรักษ์

ทรัพยากรธรรมชาติ และธรรมชาติ เราจึงต้องพัฒนา ตัวชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียง ในทำนองเดียวกันกับ ความสุขมวลรวมประชาชาติ

แนวคิดในการพัฒนาตัวชี้วัดเพื่อเป็นทิศทางในการพัฒนา

ความสุขมวลรวมประชาชาติ เป็นวิถีที่จะปรับปรุงความสุขและความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์ การสร้างมาตรวัดการพัฒนาแบบที่ว่าย่อมมีความยากลำบากอยู่บ้าง เพราะความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งในแง่ภาวะวิสัยและอัตวิสัย เราคงไม่สามารถวัดทุกปัจจัยที่ทำให้เกิดความสุข เราจึงต้องนิยามความสุขตามมิติที่วัดได้ และคัดเลือกเงื่อนไขเชิงปริมาณ ที่สามารถกำหนดความสุขของมนุษย์ ได้อย่างเหมาะสมที่สุด”

ศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี ได้เคยกล่าวปาฐกถาในการสัมมนานานาชาติว่าด้วยความสุขมวลรวมประชาชาติ ณ สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (เอไอที) กรุงเทพ เมื่อเดือนกันยายน 2547 ว่า ความสุขอาจเกิดจากความเป็นอยู่ที่ดีสี่ด้าน ซึ่งต้องบูรณาการกัน

- . ทางกาย รวมถึง สุขภาพอนามัย ความพอเพียงทางเศรษฐกิจ และระบบนิเวศที่ดี
- . ทางจิตใจ รวมถึง การมีความเครียดน้อย ความมีสติ และ สุขภาพจิตดี
- . ทางสังคม รวมถึง การอยู่ร่วมกันด้วยดีทั้งในครอบครัว ในชุมชน และในสังคม รวมถึงการพัฒนา ด้านวัฒนธรรมและสันติภาพ
- . ทางจิตวิญญาณ รวมถึง ความเมตตา สัมมาทิฐิ และ เอาตนเป็นศูนย์กลางให้น้อยลง

ดังนั้นดัชนีชี้วัดความสุขมวลรวมประชาชาติ จึงควรพัฒนาภายในกรอบการพัฒนาอย่างบูรณาการนี้ เพื่อเป็นความสุขบนพื้นฐานความสุขร่วมกันอย่างแท้จริงของคนในสังคมอันจะเป็นหนทางในการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

ความสุขมวลรวมประชาชาติ เป็นวิถีที่จะปรับปรุงความสุขและความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์ เน้นอน การสร้างมาตรวัดการพัฒนาแบบที่ว่าย่อมมีความยากลำบากอยู่บ้าง เพราะความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งในแง่ภาวะวิสัยและอัตวิสัย เราคงไม่สามารถวัดทุกปัจจัยที่ทำให้เกิดความสุข เราจึงต้องนิยามความสุขตามมิติที่วัดได้ และคัดเลือกเงื่อนไขเชิงปริมาณ ที่สามารถกำหนดความสุขของมนุษย์ ได้อย่างเหมาะสมที่สุด

การพัฒนาดัชนีชี้วัดความสุขมีบริบททั้งในเชิงอัตวิสัย (Subjective) และภาวะวิสัย (Objective) ซึ่งมีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละสังคม หรือแต่ละประเทศตามภูมิหลัง วัฒนธรรม การให้คุณค่า และ กระบวนทัศน์ของการพัฒนาประเทศต่าง ๆ ดังนั้น นิยามของความสุขที่ดีมีสุขของประเทศต่าง ๆ จึงแตกต่างกัน และยากที่จะเปรียบเทียบ หรืออนุมานได้ว่าประเทศหนึ่งมีความสุขมากกว่าอีกประเทศหนึ่ง ถึงแม้ว่า อาจจะไม่สามารถวัดความสุขในเชิงอัตวิสัยได้ทุกประเภท ควรที่จะมีความพยายามวัดความสุขในมิติที่สามารถวัดได้ เพื่อที่จะได้ใช้เป็นเครื่องมือในการติดตามความก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศ สังคม ชุมชน

ในการสร้างดัชนีชี้วัดความสุขของคนไทย ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรมีส่วนร่วมกันกำหนดนิยามความสุขของคนไทยโดยให้มีการแบ่งปันประสบการณ์ระหว่างหน่วยงาน และองค์กรต่าง ๆ ในด้านการทำวิจัยทั้งในเรื่องของแบบจำลอง แนวทางการกำหนดตัวชี้วัด วิธีการ การวัด และปัญหา ทั้งนี้ อาจปรับให้มีการใช้คำที่เหมาะสมด้วย เช่น “อยู่ดีมีสุข” หรือ “อยู่เย็นเป็นสุข” นอกจากนี้ กระบวนการการพัฒนาดัชนีชี้วัดความสุข จะต้องให้ผู้นำไปใช้มีส่วนร่วมในการกำหนดตัวชี้วัด โดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องตระหนักถึงระดับความแตกต่างของการจัดทำดัชนีชี้วัดความสุขของคนไทย ตั้งแต่ในระดับปัจเจกบุคคล จนถึงระดับท้องถิ่น ประเทศ และระหว่างประเทศ

ในด้านการพัฒนาดัชนีชี้วัดสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในภาพรวม สามารถพัฒนาได้จากกรอบแนวคิดดังนี้

ประการแรก แผนฯ 10 ได้กำหนดวิสัยทัศน์มุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” ดังนั้นจึงถือว่ามีกรอบนโยบาย และเป้าประสงค์ที่ชัดเจน ในการเชื่อมโยงการพัฒนาดัชนีชี้วัดในทิศทางสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน โดยมีปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเข็มทิศการพัฒนา

ประการที่สอง มีแนวคิดการวัดความสุขในลักษณะที่หลากหลายดังนี้

1. ต้องมีมุมมองความสุขที่กว้างในเชิงคุณค่า
2. ยึดหลักธรรมนุญชีวิตของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) หรือทำความเข้าใจว่าคนจะมีความสุขได้อย่างไร อยู่กับสิ่งแวดล้อมได้อย่างไร โดยดูทั้งกาย ใจ สังคม และ จิตวิญญาณ
3. คนหรือสังคมที่มีความสุข อาจวัดได้จากความสามารถในการจัดการ “ความทุกข์” การที่เราพยายามลดความทุกข์ ก็เป็นการสร้างความสุข ซึ่งการวัดความสุขนี้เป็นเรื่องของปัจเจกบุคคลที่จะประคับประคองตนให้พ้นจากความทุกข์ ไม่ใช่เรื่องของเงื่อนไขเวลา และความสุขไม่จำเป็นต้องวัดทุกช่วงเวลา
4. ความสุข ควรเป็นสิ่งที่มิคุณค่า (Value) ที่ทุกคนสามารถแบ่งปันกันได้

ประการที่สาม สิ่งที่ต้องคำนึงเกี่ยวกับนิยามความสุขคือกินอย่างพอเพียง (ทุนทางเศรษฐกิจ) อยู่อย่างพอเพียง (ทุนทางสังคม) และใช้อย่างพอเพียง (ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม) ซึ่งจะมีกิน มีอยู่ และมีใช้อย่างพอเพียง จะต้องมีความคิดดี และทำดีบนพื้นฐานความพอเพียง

จากกระบวนการพัฒนาและปรัชญาในระดับต่าง ๆ การสร้างความเห็นพ้องในเรื่องการพัฒนาค้นคว้าชีวิตความสุขของคนไทย อาจแบ่งเป็น 4 ระดับ ได้แก่

1) **ระดับปัจเจกบุคคลและครอบครัว** โดยสามารถใช้ตัวชี้วัดต่าง ๆ เพื่อประเมินตนเอง และคนเกี่ยวข้องที่สำคัญ อาทิ คนในครอบครัว ครอบครัว ประชาสังคม องค์กรขับเคลื่อนเรื่องสังคม

2) **ระดับชุมชนและท้องถิ่น** ซึ่งมีความสำคัญในระดับยุทธศาสตร์ ในการขับเคลื่อนเรื่องนี้ โดยใช้หลักความเป็นอิสระของแต่ละท้องถิ่นในการตกลงตัวชี้วัดที่เหมาะสมกันเอง ท้องถิ่นอาจแบ่งตามการปกครอง หรือภูมินิเวศ ผู้เกี่ยวข้องที่เป็นแกนสำคัญ ได้แก่ ผู้คนในท้องถิ่น ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และหน่วยงานในท้องถิ่น โดยมีหน่วยงานส่วนกลางในการทำหน้าที่สนับสนุนชุมชนนำอยู่ และจัดทำแผนแม่บทชุมชน

3) **ระดับจังหวัด** ผู้เกี่ยวข้องที่เป็นแกนสำคัญ จะต้องประกอบด้วยบุคคลและหน่วยงานต่างๆ ของจังหวัด และควรดำเนินการนำร่องใน 1-2 จังหวัดก่อน โดยจังหวัดใดที่นำร่องดำเนินงานจะต้องประสานงานกับท้องถิ่น รวมทั้งสามารถให้ผลการดำเนินงานเป็นกรณีศึกษาแก่จังหวัดอื่นต่อไป

4) **ระดับประเทศ** ซึ่งเป็นระดับที่ทำงานยากที่สุด เพราะมีความซับซ้อน และยากต่อการทำการเข้าใจ และจัดการข้อมูล อย่างไรก็ตามควรสร้างความเห็นพ้องจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการจัดทำตัวชี้วัดการพัฒนาความอยู่เย็นเป็นสุขของคนไทยทั่วประเทศ

การจัดทำดัชนีชี้วัดความสุขสามารถเริ่มต้นได้จากการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์การสำรวจในเชิงพื้นที่ที่มีข้อมูลซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับความอยู่ดีมีสุขอย่างแท้จริง รวมทั้งมีการขยายผลการพัฒนาในกรณีที่มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกเกิดขึ้นในพื้นที่ ทำให้ผู้คนในท้องถิ่นพบกับความอยู่ดีมีสุขได้อย่างยั่งยืน เพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่ชุมชนอื่นต่อไป

การขับเคลื่อนแนวคิดที่กำหนดให้ความสุขเป็นเป้าหมายการพัฒนา แม้ทุกฝ่ายจะเห็นพ้องกันในหลักการแต่ยังมีความแตกต่างกันในเชิงวิชาการ อย่างไรก็ตาม ทุกฝ่ายที่เห็นพ้องควรทำงานเป็นเครือข่ายในการขับเคลื่อนแนวคิดร่วมกัน โดยใช้ดัชนีชี้วัด เป็นเครื่องมือในการผลักดันให้เกิดการพัฒนาที่เน้นความอยู่เย็นเป็นสุขและเป็นการสร้างกระแสให้กับสังคม เพื่อการสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันโดยมีเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทาง และเพื่อการสร้างความสมดุลของการพัฒนา

การสร้างเครือข่ายระหว่างตัวแทนของสถาบันต่างๆ ที่มีความสนใจในเรื่องนี้ จะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนการพัฒนาที่เน้นให้ความสุขเป็นเป้าหมายของการพัฒนา ทั้งยังจะส่งผลให้เกิดประสิทธิผลของการทำงานที่ดีขึ้น โดยอาจดำเนินการผ่านทางการประชุมหรือการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การสัมมนาระดับปฏิบัติการในท้องถิ่น การสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มที่สนใจ การแลกเปลี่ยนดูงาน และการประชุมระดับนานาชาติ เป็น

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาดัชนีความสุขในแต่ละระดับจะแตกต่างกันไป เช่น ดัชนีในระดับชุมชนที่จัดทำขึ้นโดยชุมชนเพื่อใช้ในแต่ละชุมชนเอง สามารถมีรายละเอียดได้มากกว่าระดับประเทศและระหว่างประเทศ โดยชุดตัวชี้วัดของชุมชนอาจมีความแตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาค จึงไม่จำเป็นต้องใช้เพื่อเปรียบเทียบระหว่างชุมชน ส่วนดัชนีที่ใช้ในระดับประเทศ จะใช้เพื่อติดตามผลการพัฒนาประเทศโดยภาพรวม อาจกล่าวได้ว่าดัชนีความอยู่ดีมีสุข (Well-being Index) ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นเครื่องมือที่ใช้วัดผลการพัฒนาในแนวทางนี้อยู่แล้ว ซึ่งหากนำมาปรับใช้กับกรอบแนวคิดในปัจจุบันที่มีความเห็นพ้องร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ก็จะทำให้เป็นชุดดัชนีที่ใช้วัดผลและติดตามการพัฒนาอย่างเป็นทางการในระดับประเทศได้ โดยเฉพาะการนำตัวชี้วัดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงรวมอยู่ด้วย ส่วนดัชนีที่ใช้ในระดับระหว่างประเทศเพื่อใช้ในการเปรียบเทียบระดับการพัฒนาของประเทศต่างๆ ควรจะมีตัวแปรให้น้อยที่สุด แต่มีความหมายที่ครอบคลุมมากที่สุด โดยเลือกเฉพาะตัวแปรที่สามารถเปรียบเทียบกันได้ของแต่ละประเทศ เพื่อลดปัญหาในเรื่องความจำกัดของข้อมูล ตัวอย่างเช่น ดัชนีพัฒนามนุษย์ (HDI) ของ UNDP และ ดัชนีโลกแห่งความสุข (Happy Planet Index- HPI) –ของมูลนิธิเศรษฐกิจใหม่ในประเทศไทย ซึ่งใช้ดัชนีวัดเพียง 3 ตัวเท่านั้น รวมทั้งในกรณีของ HPI ยังมีความก้าวหน้าโดยการนำเรื่องประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรเข้าไปคำนวณรวมอยู่ในดัชนีด้วย

ในกรณีของประเทศไทย หน่วยงานภาครัฐและภาควิชาการได้ดำเนินการพัฒนาดัชนีและตัวชี้วัดในระดับประเทศ และระดับชุมชนที่เกี่ยวข้องกับสภาพสังคมและการพัฒนาคน และการดำเนินการดังกล่าวมีความคืบหน้าไปพอสมควร ทางสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้มีพยายามจัดทำดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขของคนไทยในระดับประเทศ (Green and Happiness Index) ภายใต้อาณัติ 10 ในขณะที่บางชุมชนในต่างจังหวัดได้มีการพัฒนาดัชนีชี้วัดเพื่อใช้สำหรับชุมชนของตนเอง

ทั้งนี้ความสำคัญของกระบวนการพัฒนาดัชนีชี้วัดความสุข จะต้องให้ผู้นำไปใช้มีส่วนร่วมในการกำหนดตัวชี้วัด โดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องตระหนักถึงระดับความแตกต่างของการจัดทำดัชนีชี้วัดความสุขของคนไทย ตั้งแต่ในระดับปัจเจกบุคคล จนถึงระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระหว่างประเทศ

กระบวนการศึกษาและการขับเคลื่อนแนวคิดการพัฒนานโยบายสาธารณะที่มุ่งความสุขของประชาชนเป็นที่ตั้งนี้ควรดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาให้กระบวนการดังกล่าวดำเนินไปอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน และได้ดำเนินงานส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ของภาคประชาชน เพื่อพัฒนาไปสู่กระบวนการนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม อันจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญต่อการขับเคลื่อนสังคมไปสู่เป้าหมายและนโยบายสาธารณะที่จะส่งผลดีต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน และทำให้สังคมไทยมีความอยู่เย็นเป็นสุขมากยิ่งขึ้น